

פ ר ט י כ ל מס. ג/31

מישיבת ועדת הכנסת שהתקיימה ביום שלישי
ה' באדר ב', תשי"א (13.3.51) בשעה 8.30.

י. שפרינצק - יושב ראש הכנסת

נ ו כ ח ו:

חברי הועדה:

י. הררי - יו"ר
מ. ארגוב
פ. אילנית
ד. בר-רב-האי
י. בר-יהודה
מ. בדר
מ. בן-עמי
י. ברץ
ה. ברגר
א. ג'ורג'ורה
א.י. גרינברג
ת. טובי
צ. יהודה
י. כסה
ש. כץ
ע. מימון
א. מזור
א. רזיאל-נאור
ש. פרסיץ
א. ציזלינג
ח. רובין (במקום מ. יערי)
א. תבורי
ז. גלוסקא (זכות דעה מייעצת)
מ. בורוק
מוזמנים:

פ. רוזן - שר המשפטים
ח. צדוק - המשנה ליועץ המשפטי
י. קרן-צבי - מטעם משרד המשפטים
ה. קוק
ע. ז'בוטינסקי
ד.צ. פנקס
י. רוקח
מ. רוזסי - מזכיר הכנסת
ח. ליאור - מזכיר יו"ר הכנסת

נ. ילין-טור (בזכות דעה מייעצת)

נ ע ד ר ו:

סדר היום: א. הצעות לסדר היום
ב. הקצבת זמן לדיון על התקציב
ג. יום מרד הגיטאות וזכרון השואה
ד. אגרת הנשיא ליו"ר הכנסת
ה. ישיבות ועדת הכנסת.

היו"ר י. הררי:

לפי הסדר שהיה נהוג אצלנו, עסקנו בשעה ראשונה בחוק החסינות או בתקנון. בשבוע שעבר סיימנו הוועדה את דיוניה בחוק החסינות, ונשאר רק סעיף אחד, שחרור מהצבא. אנו החלטנו בשעתו, שנדון בסעיף זה בסוף חוק החסינות. אם הוועדה תסכים לכך, נגיש את החוק החסינות בלי סעיף זה - שעבר כבר קריאה ראשונה - וכשהחוק יחזור אלינו לקריאה שניה, נצטרף גם את הסעיף בענין השחרור מהצבא (י. בר-יהודא יש להודיע על כך בכנסת).

אני מציע, שהיום, בתור דבר יוצא מן הכלל, לא נעסוק בתקנון או בענינים טכניים, מכיון שנוסף לסדר היום הרגיל שלנו, יש עוד כ-8 ענינים שהם דחופים:

(א) יום השואה ומרד הגיטאות - ועדת המשנה סיימה כבר את עבודתה, ועלינו לדון בשאלה זו, כי היום הזה מתקרב ובא.

(ב) מכתב הנשיא ליושב ראש הכנסת.

(ג) מכתב ראש הממשלה - ענין זה הועבר לנו, לפי דרישתו של חבר הכנסת דוקח, על ידי המליאה.

(ד) עלינו לקבוע את מספר השעות לדיון על התקציב.

(ה) פטית סגן יושב ראש הכנסת נ. ניר ביחס להתנהגותו והתנהגות שני שרים.

(ו) ענין סיעת החרות ובקשת שני חברי הכנסת ה. קוק ו-ע. ז'בוטינסקי, להכיר בהם כבסיעה בת 2 חברים.

(ז) הענין שעורר חבר הכנסת גלוסקא במליאה, בענין המתישנים התימנים מכפר-גורן.

(ח) פטית משרד המשפטים ביחס לחסינותם של חברי הכנסת ארם, מיקוניס וטובי.

אני מציע, שנדון תחילה על השעות שנקציב לדיון על התקציב.

א. מזור: אני מבקש להעמיד בסדר יומה של הוועדה אם הכנסת תקיים ישיבה גם ביום ד', תענית אסתר. אני מבקש שנחליט, שלא לקיים ישיבות באותו יום.

מחליטים:

להעמיד מאדור היום את שאלת קיום ישיבות כנסת ביום ד' תענית אסתר.

י. בר-יהודה:

לפני כחודש ימים בקשתי להעמיד בסדר יומה של הוועדה את שאלת המוסד, שאליו יש לפנות בעירעור על התנהגותו של יושב ראש הכנסת בשעה שהוא פוסל שאילתה של חבר כנסת, בנגוד לתקנון. אני רואה את הדבר הזה כתכופ.

מחליטים:

לדון תחילה בענין השעות שיוקצבו לדיון על התקציב.

2. הקצבת זמן לדיון על התקציב:

י. בר-יהודה: אני מציע להקציב לדיון 6 שעות.

י. בדר: אני מציע 10 שעות.

י. בר-יהודה: לו זו היתה ממשלה שאחראית בפני הכנסת, הייתי דורש את אותו הזמן לדיון על תקציב של 3 חדשים כמו על תקציב של שנה. אך, היות וזו ממשלה שמחפידה רק לסחוב את העניינים עד הבחירות ואיננה רשאית לעשות פעולות יזומות, חדשות ומיוחדות, כי לה אמון הכנסת - יש לכן, ערך אחר ואופי אחר לכל הדיון ואם אנו מעוניינים שחוק החסינות וחוק הבחירות יספיקו לעבור בכנסת - איננו צריכים אצאא להאריך בדיון על התקציב.

י. בדר: אני מציע הצעת פשרה של 8 שעות.

א. מזור: אני עומד על 10 שעות.

מ ח ל י ט י מ:

להקציב לדיון על התקציב
שמונה שעות.

א. מזור: מכיוון שאין מתחילים היום בדיון על התקציב, אני מציע להתחיל בו ביום ב' הבא.

היו"ר י. הרר: אני מציע למסור את זאת ליושב ראש הכנסת.

ד.צ. פנקס: האם מותר לי לבקש שהתקציב יועבר לוועדה לפני סיום הדיון בכנסת. יש לנו, באופן רשמי, רק שתי ישיבות כדי לדון בתקציב, כי בשבוע לאחר זה יש להחזירו לכנסת. עשינו זאת גם בהצטרפות קודמות ואני מבקש להסכים לכך.

י. בדר: אני מסכים שוועדת הכספים תתחיל ביום ח' לפי הסכמה כללית - ואני חושב שתהיה הסכמה כללית אפילו מצד היו"ר. אבל אינני חושב שאפשר להעביר חוק לוועדה בטרם נגמר הדיון. בשנה שעברה הודיע לנו היו"ר שהוועדה החלה כבר בדיוניה, אבל אין זאת אומרת שהחוק יועבר אליה. קודם לעתים, שוועדות דנות בחוק עוד לפני שהוא מועבר אליהם. דופני, כי הבעיה אינה כל כך לעצם העניין, אלא לפרוצדורה.

ח. רובין: לולא היו מסתמכים על התקדים של השנה הקודמת - עוד יכולתי להסכים לכך. אבל, תקדים בעניין כזה הופך לנוהג מקובל ודוקא בתקציב זה, לא הבינותי מדוע אי אפשר היה להביאו לפני שבוועים אלא, ברגע האחרון. אני מבין כי יש לגמור את העניינים אך אני חושב שאין ברירה אחרת, אלא לנהוג לפי הצעתו של חבר הכנסת בדר, כלומר - איננו מקבלים החלטה רשמית, וועדת הכספים עשה את אשר היא עושה. אחרת, יהפך כל עניין הויכוח הכללי להפגנה גרידא, ללא כל משקל לגבי התיעצויות הוועדה.

י. בר-יהודה: ברגע שמחליטים להעביר לוועדה - אין לדון יותר במליאה. מבחינה זו, יכולה להיות רק הסכמה כללית, והסכמה כללית - ישנה. אני בעד זה שהויכוח יתחיל היום.

מ. ארגוב: אני מסכים שלא נקבע את זה כפרוינציפ, אלא שהתקציב יועבר לוועדת הכספים, כפי שהציע חבר הכנסת בדר - מבלי לקבוע שזה נוהג. אבל, חושבני, שאת ענין הסדר יש להשאיר ליושב ראש. לדעתי, יש להתחיל בדיון זה מחר.

היו"ר י. הררי: בקשר עם הויכוח על התקציב, העברנו בפעם שעברה לוועדת המסנה את ענין הדיונים על התקציב, ועליה היה לקבוע את סדרם, כי אין דין דיון על התקציב כדין דיון על חוק. כל הנימוקים ששמעתי נגד זה שהוועדה תתחיל לדון בתקציב, היו פורמאליסטיים מאוד ומתוך אותם הנימוקים אינני מסכים שוועדת הכספים תתחיל לדון בתקציב, אם לא יוחלט על כך במפורש, כי לא יתכן שוועדה תדון בדברים שלא הוטל עליה לדון בהם. כל זמן שהוועדה מבקשת - והיא בסדר גמור מבחינה זאת כי היא מבקשת מוועדת הכנסת שתודיע במליאת הכנסת שוועדת הכספים רשאית להתחיל לדון בתקציב בסדר הועבר אליה, בסדר גמור הדיון. היא מבקשת לקבוע יוצא מן הכלל, שבגוד לכל מקרה אחר, ולמרות העובדה שטרם העבירו לה את התקציב - היא רשאית להתחיל בדיוניה. אני בעד זה, מתוך כל הנימוקים האלה, שנחליט שוועדת הכספים רשאית להתחיל בדיוניה, אבל אינני יכול להסכים לכך שהיא תעשה זאת בגוד להתחיל.

אשר לזמן הדיון - הבינתי שהיתה הסכמה כללית שהדבר יקבע על ידי יושב ראש הכנסת. ועתה אני אעמיד להצבעה את ענין בקשת וועדת הכספים.

ח. רובין: הושבעתי, שלא תוכל להעמיד להצבעה את הדבר הזה, אלא אם הוא מתקבל על דעת כולם. אם אין הוא מתקבל על דעת כולם - עליך לנהוג בדרך המקובלת. לפי התקנון הקיים, אין להעמיד להצבעה העברת חוק לפני גמר הקריאה הראשונה. במקרה מסויים אפשר לשנות את התקנון, אך אז יש להציע את השינוי לכנסת ועליו לעבור את שלש הקריאות כרגיל. לכן, לא נוכל להעמיד להצבעה את הענין הזה.

היו"ר י. הררי: לא הבינתי את דברי. אתה מתכנס על תקדימים; אנו מציעים שוועדת הכנסת תמליץ על הסדר הזה, ואין בכך כל תקדים, מכיוון שמסרנו לוועדת המסנה לתקנון לקבוע נוהג לדיונים בתקציב. אנו מביאים את ההמלצה למליאת הכנסת ואתה רשאי שם להצביע בגדה.

י. בדר: התרשמתי תחילה, שכולנו מעוניינים בכך שהתקציב יחזור בזמן הנכון לכנסת, ודומני שמטרה זו נוכל להשיג, רק על ידי הסכמה כללית - אחרת, ועדת הכספים לא תסיים את עבודתה עד לסוף מרץ. לכן, אני חוזר להצעתי ומתוך הסכמה כללית נאפשר לוועדת הכספים להתחיל בדיוניה.

ח. רובין: אמרתי בדיוק את אותם הדברים שאמר יושב ראש הוועדה, שאפשר להעביר את הענין רק בדרך של שינוי התקנון לגבי הענין המסויים הזה. והחלטה של שינוי בתקנון, לא הוכל להביא על ידי הודעת היושב ראש על כך, מבלי שזה יעבור את הקריאות הדרושות ומבלי שזה יהיה מונח מספר שעות שנקבע לכך, לפני כן על שולחן חברי הכנסת. **היו"ר י. הררי:** זהו ענין של תקדימים. כל זמן שאין סידור מיוחד לגבי התקציב - דין חוק התקציב כדין חוק אחר. אם אתה רוצה לשנות את הפרוצדורה, עליך לנהוג באותה דרך שמעבירים בה כל החלטה בכנסת. אינני רוצה להתעכב על ענין זה, אך אינני רוצה ליצור תקדים, ולא נוכל להסכים לכך שהתקציב יועבר לוועדת הכספים לפני סיום הקריאה הראשונה.

היו"ר י. הררי: אנו נצביע והוועדה תחליט עם מי הצדק.

מ. ארגוב: אני מציע את ההצעה הבאה: ועדת הכנסת, מתוך הסכמה כללית, מציעה שוועדת הכספים תטפל מיד בתקציב הזמני

פ ח ל י ט י מ

ועדת הכנסת מתוך הסכמה כללית
מציעה שוועדת הכספים תטפל
מיד בתקציב הזמני של שנת
1951/52.

ה. קוט: כוונתי לומר לחברי ועדת הכנסת, ובעיקר לוועדת הכנסת, הדנה במקנון, שקיימת גם שאלה של נימוס מסוים, כלפי חברי הכנסת האחרים ואני בליתי, לצורך או לא לצורך שעות רבות בחדש זה בתור חבר הועדה ואינני חושב שזה יפה מצד הועדה להזמין את חבר הכנסת ז'בוטינסקי בפעם הרביעית ואותי בפעם השלישית ולתת לנו לשבת כאן שעות, כאלו איננו קיימים. אינני חושב שזהו תקדים יפה. אני כאן אורח, ואני מציע לחברי הועדה לדון ולסיים את השאלה שלנו-היום.

היו"ר י. הררי: נשתדל.

3. יום מרד הגטאות:

היו"ר י. הררי: נתחיל לדון בענין זה, ונפסיק בשעה 9.30 בשעה שיבוא יו"ר הכנסת.

מ. נורוק: בוועת המסנה השתתפו החברים ציזלינג, ברגר וא. רזיאל-נאור. יו"ר ועדת המסנה הועדה דנה בזה וכולנו היינו בדעה שיש לקיים יום אחיד כיום השואה וזכרון וכן כיום מרד הגטאות. לא באנו לידי הסכם בדבר התאריך והוצעו שלוש הצעות: של חבר הכנסת א. ציזלינג - לקבוע את היום בערב פסח; של חברת הכנסת א. רזיאל-נאור - ביום פרוץ מלחמת העולם ואני הצעתי את יום י" בטבת.

היו"ר י. הררי: האם הצעתם שם ליום הזה.

א. ציזלינג: לא דנו בזה, אך קראנו לכך יום מרד הגטאות וזכרון השואה.

היו"ר י. הררי: האם הכוונה שהכנסת תחוקק חוק או תכריז על היום הזה.

א. ציזלינג: הכוונה היא לחוקק חוק שבוצעו יימסר לפטשלה.

ההצעה שאני טוע עלה, היא בשם חבר הכנסת ה. ברגר ובשמי. אין אנו מציעים לקבוע יום קבוע בחודש, אלא לקבוע יום בחודש ניסן. אין זה חייב להיות דוקא ערב פסח ממש, זה יכול להיות יום לפני זה או אחרי זה. אנו מציעים זאת גם לאחר התייעצות עם כמה חברים בחוץ לארץ, שהיו שותפים למרד הגטאות.

א. ציזלינג:

לאמיתו של דבר רצינו לקבוע את יום ערב פסח, כי הוא אום המרד האחרון בורשא והוא מבטא את השואה בכל חומרתה וגם את המרד בכל חומרתו. אך, כיון שיום ערב פסח אינו יום מתאים מבחינת הבצוע, מהוא יכביר על המוני יהודים, אמרנו: מכיון שהמרד במשך - ואז זה היה ב-19 לאפריל, ערב פסח - נקבע יום לחודש ניסן, ואין הכרח לדייק ביום, אלא רק בזמן, בתקופה הנכונה. הכונה היתה לתת ליום הזה אופי של זכרון השואה וציון המרד. אני מציע ששם היום הזה יהיה "יום מרד הגטאות וזכרון השואה" ואין ספק שיום זה יקבל צביון שונה - חלקו ייקבע על-ידי צביר מסוים וחלקו ייקבל צורה עממית ומיוחדת. כיון שההכרעה תהיה בכל פעם בידי הממשלה, תקבע הממשלה, מדי שנה את היום המדויק בהוראות שתפרסם. החוגים השונים יוכלו להוסיף לזה אופי משלהם, אבל זה אינו ענין לחוק.

מה היו הנמוקים שהביעו את החברים לקבוע מועד אחר, לא בניסן. הטענה היתה דתית, כי חודש ניסן אינו חודש שיש להזכיר בו את השואה. טענתנו אינה דתית, והיא אומרת שהסטטוריה יוצרת את דרכה ואת שביליה ואם חודש ניסן הוא החודש שבו בא הדבר לידי בטוי וניסן - גם לגבי איש דתי עבירה חד-פעמית כזאת מציינת את הדבר הזה. ולא משום שאני זקוק לכך, אלא למען החברים מן החזית הדתית, יש לי גם אסמכתא דתית ממשרד הדתות. קרה שבין ישיבת ועדת המסנה לבין ישיבת ועדה זו - וזה אגב מראה על הסדרים הנהוגים פה, כי בזמן דיוני ועדת הכנסת הכריזו על יום יי בטבת בתור יום השואה, ובימים אלה פתסם משרד הדתות הודעה בה הוא מודיע שהוא עורך את יום זכרון השואה ביום יי בניסן, על הר הצל. משרד הדתות הודיע שאין לקבוע צום באותו יום, אך הוא מוצא אסמכתא לקביעת היום הזה בכך, שהרבנות בגטו ורשא קבעה סדרים מיוחדים וקריאת משניות ביום זה. אני אומר, שלי לא נחוצה אסמכתא זאת, אבל אני סבור שלו הייתי איש דתי, זה יכול היה לשמש לי כאסמכתא. אני מבין שמשרד הדתות אינו חותר לקראת דבר עבירה. יש גם לדעת שזה כבר שמונה שנים, כל שנה בימי ניסן, היו הפעות של היהדות בארצות הגולה לזכרון השואה. המונים נהרו בשנה שעברה ליום מרד הגטאות אשר היה בחלקים שונים של הארץ, בקבוצים. אותו הדבר היה בארצות הגולה, בצרפת, בארצות הברית ובארצות אחרות.

משום כך אני מציע לקבוע את יום זכרון השואה ומרד הגטאות בחודש ניסן, לפי סדר שייקבע על-ידי הממשלה, שתהיה מסונה על בצוע החוק הזה.

א. רוזיאל-נאור: הוכנסה הצעה לדון על תאריך ליום הזכרון ויום מרד הגטאות והבאתי בזמנו, בשם סיעתי, הצעה שיום זה ייקבע ביום פרוץ מלחמת העולם, - אז זה היה ב-1 לספטמבר, אך יש להתאים זאת לתאריך העברי. היום הזה מסמל את ראשית השואה ובו אפשר לראות את הזכרון לכל מה שאירע. תוך כדי השניק האלה. עד יי בניסן כבר הספיקו להשמיד ולהרוג ולהרוס את העם, חלק גדול מאד מן העם כבר הושמד עד ליום זה. על-כן ביום הזה, שבו פרץ כל הדבר הזה, אפשר לראות את היום שמסכם את כל מה שהיינו רוצים לזכור ולהזכיר. הבאתי את הצעתי זו גם לוועדת המסנה.

אינני יודעת על סמך מה משרד הדתות מציע עכשו לשנות מן הנוהג. אני חושבת שמשרד הדתות יכול להסתגל גם לדברים אחרים. כמובן, שזה פוגע בכללים קבועים של המסורת היהודית. חודש ניסן אינו חודש של אבל; זהו חודש שנקבע כסמל השחרור ואיני מציע לערב בו שום פרשיות, לא פרשיות של תוגה ולא פרשיות של גבורה, אלא להשאיר אותו באמת כחודש השחרור. אם הוא היה יכול להיות קיים כסמל של שחרורו הראשון של העם היהודי במשך דורי דורות - אין להוסיף ואין לגרוע ממנו עתה.

אני חזרתי על ההצעה לקבוע את ה-1 לספטמבר, בהתאמה לתאריך העברי של אותה שנה - שחל אז בראשית חודש אלול. יש לבדוק את הלוח ולקבוע את היום הזה כיום הזכרון לקרבנות השואה. גם על הצורה אין הועדה צריכה לדון - אלא החוק יקבע זאת.

היו"ר י. הררי: מכיון שבא יו"ר הכנסת, אנו מפסיקים את הדיון בסעיף זה ועוברים לדון בענין מכתב הנשיא והמכתב לראש הממשלה.

4. מכתב הנשיא ליושב-ראש הכנסת:

י. שפרינצק - יו"ר הכנסת:

שני המכתבים האלה הם שני דברים נפרדים.

ש. פרסיץ:

אני מציעה לדון בשני המכתבים יחד.

היו"ר י. הררי:

ישנה הצעה לדון על שני הדברים היחד -
אם כי ההצעות תהיינה לחוד.

ש. פרסיץ:

הדבר הזה הוא פשוט מאד: כל ענין חליפת
המכתבים בין ראש הממשלה וביש הנשיא
ואגרת הנשיא ליו"ר הכנסת קשורים בנוהג בלתי נהוג ובלתי-מקובל ובלתי-חוקי,
ועל-כן יש לדון עליהם במשותף. הדבר האחר הוא התוצאה ההגיונית של הדבר
השני, ועל-כן אני מציעה לדון על שני הדברים יחד.

מ. ארגוב:

אין כל קשר בין הדברים האלה, לא יורדי
ולא לפי חשיבות שני העניינים. מכתב
נשיא המדינה מתייחס לאקט חוקתי של התפטרות הממשלה. חלופי המכתבים יכלו
להיות ויכלו לא להיחת ויש כאן דיון מתוך אספקט שונה לגמרי ואין לערבב
שני דברים כאלה. אני מציע שלא לערבב את שני העניינים.

הצבעה

בעד דיון משותף - 10

בעד דיון נפרד - 10

מחליטים שלא לשלב את הדיון בשני
הדברים.

י. שפרינצק - יו"ר הכנסת:

קבלתי מאת הנשיא מכתב וצוין בו במיוחד
שיש להביא את תכנון לידיעת הכנסת. ~~אם~~ קראתי
את המכתב טעל במת הכנסת. היות ותוכנו של המכתב היה בענין הממשלה,
הרכבה וכו' והוזכר בו חוק המעבר לא מצאתי לנכון להוסיף דבר לאחר שקראתי
אותו, פרט לעובדה שאני מעבירו לוועדת הכנסת.

אסביר מדוע אמרתי שאני מעביר את המכתב
לוועדת הכנסת. אשיתי זאת משום שאני יודע שכל חבר כנסת ושאי להביע את
דעתו, ומשום שלא רציתי שתתעוררנה שאלות שלא אוכל לענות עליהן במליאת
הכנסת, ועל-כן אפשר יהיה לתת בטוי לדעות בוועדת הכנסת. בעתונות מופיעים
מאמרים וכל אחד צודק בדעותיו ויכלו להיות הופעות רטוריות. כדי למנוע
כל זאת, אמרתי שאני מעביר את המכתב לוועדת הכנסת.

עלי לומר, שבשעה שקראתי את המכתב לא ראיתי
לפני כל דבר שוועדת הכנסת יכולה לדון בו וללן גם אמרתי שאין כל קשר בין
ענין אחד לשני.

עד כה דברתי כיו"ר הכנסת ועתה אני רוצה
לדבר כחבר הכנסת. המכתב הזה, שקראתי בפניכם, קבע עובדה קיימת. מכיון
שהנשיא לא ראה אפשרות של שנויים וסלחדים אחרים הוא הודיע "שבחאם לחוק
המעבר וכו'". כל הבקורות שהופיעה בעתונות אינה משנה את המצב. דומני
שעושים שרות לא טוב למדינה אם עושים מכל הענין זה בעיה ~~אמיתית~~ מדעית.
כל הספרות הזאת על השאלה אם הנשיא צריך היה לכתוב לכנסת או לא, היא
ספרות חשובה מאד למען "גדל תורה והאדר" לקראת הבאות, כי ~~ההתאמה~~
הטבעית היא בחירות ומתוך הנסיון הזה אפשר יהיה לקבוע הגדרות מתאימות
בחוק הבחירות בקשר לנשיא: מה סמכויותיו ומה הוא הנוהג שלפיו עליו לנהוג.

י. בר-יהודה:

לדעתי נהג יו"ר הכנסת לא כראוי והוא עשה "שדות דוב" לנשיא, בניגוד לרצונו, אך הוא לא נהג כראוי גם כלפינו. ועדת הכנסת היא מעין "סניור קונבנט" ובמקרה שיש לפניו דבר בלתי-ברור, כבמקרה זה, היה עליו לבא אלינו ולשאול את פינו.

לגופו של עניין: הנשיא לא נהג כפי שצריך היה לנהוג לפי החוק, משום שלפי החוק אין הוא יכול להיות הקובע בהערכה. הוא צריך להטיל על חבר כנסת אחד או שני - לכל הפחות על הראשון - להרכיב ממסלה. הוא לא הטיל זאת אפילו אל החבר הראשון והוא לא שאל את האנשים. הוא העריך את העניין ואין זה מסמכותו, כשם שאין זו סמכותו לקבוע בנוגע לבחירת ובנוגע לפיזור הכנסת. אני מציע שנאמר את הדבר הזה רק לפרטיכל שלנו, לוועדת הכנסת, על מנת שהדבר יימסר גם לנשיא, אבל אינני מציע שום דבר הקובע עכשו שיש לפעול עתה לפי מה שצריך היה לעשות קודם, אם פרוש הדבר דחית תאריך הבחירות ואני לא אציע דבר כזה, שהוא מבחינה פורמליסטית מאוד מאוד מדויקת יהיה נכון וצודק, כי זה צריך ללמד - אך במחיר כזה לא אציע זאת.

לעומת זאת, יש לומר מה כן צריך להיות אצלנו. ראשית כל, ועדת הכנסת צריכה להחליט שהיום או מחר, לא יאוחר מזה, תתקבל החלטה על יום הבחירות. (י. כסה: הצענו זאת בוועדת החוקה וחברין דחו את זה). שנית, יש להטיל על ועדת החוקה, להביא במשך שבוע ימים, את החוק המעבר לכנסת השניה; חוק זה צריך לקבוע מה מותר ומה אסור לממשלה בזמן זה - מה מותר ומה אסור לכנסת בזמן זה. אלה הם דברים שאינם מוזכרים בחוק המעבר שלנו, שהוא חוק המעבר לכנסת הראשונה ולא לכנסת השניה. יש שם דבר אחד, המרמז במידה מספקת לגבי מצב, שאינו קשור עם פיזור הכנסת, שהוא על-כל-פנים מחייב את הממשלה. שם כתוב שאם אין הכנסת מתפזרת ומבהלים מו"מ עם הטפלגות השונות אין הממשלה הזאת ממשיכה לכהן כפי שעשתה קודם, אלא היא רק ממלאה תפקידים מטוטטים. כלומר, היא אינה יכולה להיות אותה הממשלה, הלוקחת על עצמה אחריות על תכנית, על דברים אחרים שיכולים להיות כקאשר יש בממשלה אחריות קולקטיבית ואחריות פרלמנטרית שיש לה. ברגע שנוטלים ממנה את האמון והיא ממשיכה בפעולות אין לה כבר אותן הזכויות שהיו לה קודם. אך, פה יש דבר הרבה יותר מסובך - יש כאן 3 חודשים ומי יודע עוד כמה זמן זה יימשך. את הדבר הזה יש לקבוע באופן הדחוף ביותר, כדי שזה יהיה כתוב בחוק המעבר לכנסת השניה: עד שתתאסף הכנסת השניה, יש לממשלה ולכנסת זכויות אלו ואלו - ותו לא. אין צורך לציין את הזכויות שאין לממשלה, אך יש צורך לציין את הזכויות שיש לה ומה מותר לה לעשות. אצלנו קיים היום מצב פרדוקסלי, מצב של דיקטטורה, בדיעבד, של ראש הממשלה; הוא לא מחויב אפילו לשאול את מישהו מן השרים, והוא אינו חייב להעמיד כל דבר להצבעה בממשלה, כי אין לה אחריות קולקטיבית. באופן מעשי, יכול עכשו כל שר לנהוג במשרדו, בדיעבד, כפי שהוא רוצה, בנפגוד לכל אחד מן השרים האחרים, בליית דין ובליית דיין. אינני אומר שנוהגים כך - לא את זאת רציתי לומר. אבל, זה אפשרי, כי לכנסת אין אפשרות לומר - אני מביע לך אי-אמון.

לכן, יש לקבוע את כל זאת מראש בחוק המעבר.

י. שפרינצק - יו"ר הכנסת:

חבר הכנסת בר-יהודה הקדיש לעניין המכתב רק שתי דקות, ואילו את יתב דבריו הקדיש לעצם העניין. את דבריו על "שדות הדוב לנשיא" אפשר להכניס לפרטיכל ואפשר שלא להכניס. אך, אולי אפשר יהיה לקבל את הצעתו ללא דיון, שהדברים יירשמו בפרטיכל ובזה נסיים את העניין בלי דיון נוסף, כי הויכוח יגרום רק לויכוח נוסף.

י. בר-יהודה:

אם אין מחליטים על חוק המעבר - אני אדרוש להעביר את העניין למליאה.

י. בר-יהודה:

חוק המעבר עומד בסדר יומה של ועדת החוקה.

ס. בן-עמי:

אני מצטמצם רק במסגרת המכתב. יושב-ראש הכנסת
נהג כהלכה בקראו את המכתב, כי הוא לא נשלח
אליו כדי שישמור את תוכנו רק לעצמו. הוא היה צריך להביאו לידיעתנו,
גם אם לא היה מצוין במיוחד שיש לעשות כן. המכתב נשלח אליו כאל אדם
העומד בראש הכנסת.

מבחינה קונסטיטוציונית יש שתי בעיות. הבעיה
האחת היא, אם הנשיא נהג כהלכה - ועל זה לדעתי, אין ועדת הכנסת יכולה
לדון ויש בענין זה דעות לכאן ולכאן. ייתכן שמבחינה פוליטית נהג כהלכה
ולא כן מבחינה קונסטיטוציונית. מכל מקום לא ועדת הכנסת צריכה לדון
על הצר הקונסטיטוציוני, כי ענין זה שייך לוועדת החוקה.

חושבני שהנשיא נהג כהלכה, אם הוא הגיע לידי
מסקנה שאין לו על מי להטיל את הרכבת הממשלה, שהוא הודיע על כך לכנסת.

לכן, אין לנו על מה להתווכח, אך עלינו לקדם
את פני הרעה. ישנו חוג - לא אומר מי זה - האומר להביא את הדבר הזה
בפני מוסדות משפטיים כדי לברר אם נשיא המדינה השתמש בסמכותו ובחובות
המוטלות עליו בחוק המעבר, במקרה של המשבר ואם הוא מלא את חובותיו. דעתי
היא שאיננו צריכים להתעלם מן הבעיה הזו.

י. כסה:

אם הצעתו של חבר הכנסת בר-יהודה מכוונת לזה
שלא נדון בכלל במכתבו של הנשיא - אני מוכן
לקבל אותה. אבל, אם הוא אומר שיש להכניס לפרטיכל את ההודעה שהודיעה
על דבר זה שהנשיא לא נהג כהלכה - הרי נהוג אצלנו שכל מה שחבר כנסת אומר
נרשם בפרטיכל ואין כל צורך להדגיש זאת. (היו"ר י. הררי: הוא מבקש
להודיע לנשיא) (י. בר-יהודה: גם את דבריו). אין כל צורך להודיע איזה
שהוא דבר לנשיא, בשעה שיש אצטא הצעה יסודית לעבוד לסדר-היום. אם
אין דנים לגופו של ענין - אין מה להעביר. אני מוכן לקבל את ההצעה
שאין דיון לגופו של ענין ועוברים לסדר-היום ואין מביאים לתשומת לבו
של השניא שום דבר ואין היושב-ראש צריך לקבוא את מה שאני או חבר
הכנסת בר-יהודה או כל חבר אחר אומר. אני יכול לקבל זאת בלי התוספת
של הפרטיכל. (י. בר-יהודה: גם ההודעה להסתפק בפרטיכל קשורה בזה
שמחליטים על חוק המעבר).

אשר להצעתו השנייה של חבר הכנסת בר-יהודה -
אין שום ספק שחוק המעבר שלנו מחייב שצון יסודי אם הוא צריך להפך מחוק
מעבר לחוק קונסטיטוציוני יסודי, אבל לאו דוקא במקרה זה, כאשר הממשלה
הזאת מכהנת עד לבחירות לפי חוק המעבר הקיים. (י. בר-יהודה: אין דבר
כזה) אולי/היתה לנו חוקת מעבר יסודית, לא היה מצב כזה שממשלה מתפטרת
והכנסת ממשיכה לשבת עוד שלושה או ארבעה חודשים - ייתכן שהיה אז מצב
קונסטיטוציוני שונה לגמרי. אין חוק מעבר כזה, אלא יש ממשלה ויש כנסת
ואם יש כנסת ריבונית יש אפשרות להגביל את פעולות הממשלה, כי כל מה
שהממשלה עושה היא מביאה לכנסת לאישור והכנסת ריבונית לאשר או לא
לאשר את פעולות הממשלה. (י. בר-יהודה: הממשלה חותמת הסכמים). אני אומר
שאין זה רצוי לשבת ולחוקק אד-הוק חוק קונסטיטוציוני יסודי המשנה את
סדרי הפרלמנטריזם שלנו. ועדת הכנסת או ועדת התקנון צריכות לדון
על הענין הזה מבלי כל קשר עם למצב הנוכחי, כי על-פי המצב הקונסטיטוציוני
הקיים הממשלה הזאת קיימת מתוך זיקתה לכנסת.

ולכסוף בענין האחריות הקולקטיבית: נכון, שחוק
המעבר קובע שממשלה פועלת על יסוד של אחריות קולקטיבית. אבל, אם יש
מצב של משבר אין זאת אומרת שאין הממשלה מקבלת את החלטותיה על-פי הכרעת
הרוב שבתוכה ואין ראש הממשלה או כל שר אחר פועל על דעת עצמו.
(י. בר-יהודה: כל שר יכול להציע דברים לכנסת, כפי שהוא רוצה). אין
הדבר כך. הממשלה פועלת על יסוד של הכרעת הרוב בתוכה ואין כל שר יכול
לבא בהצעות שלא קבלו רוב בממשלה.

ח. רובין: ברצוני לומר תחילה על מה יש לדון כאן ועל מה אין לדון. לדעתי יש לוועדת הכנסת במה לטפל, וכתוצאה מטפולה יתברר לנו אם יש צורך בדיון במליאת הכנסת אם לאו.

לדעתי, היה חלק גדול מן הנקודות שפורסמה בעתונות, מבחינה משפטית, מוצדק. לדעתי, צדק "הארץ", בשעה שהוא כתב שמטון רשמי של הנשיא, כמכתב אל יו"ר הכנסת, צריך לשאת עליון חתימת אשור של הממשלה. יש חשיבות רבה להדגיש את הנקודה הזו. הנשיא, בשטח זה, אינו יכול לפעול מבלי שחתימתו מלווה חתימת הממשלה, דהיינו, אותו הגורם שעליו חלה אחריות פרלמנטרית. לו היה הנשיא כותב מכתב פרטי לכל 120 חברי הכנסת, היה זה ענין אחר, אך מכיון שהמכתב הוא רשמי מטעם הנשיא אל יו"ר הכנסת, אל הכנסת - עליו לשאת את חתימת הגורם האחראי בפני הכנסת.

הערה שניה: מה תוכן מכתבו של הנשיא? המכתב כולל שני דברים: האחד - הצעה ~~שהצעה~~ תחליט על פזורה והשניה, שהממשלה הזאת בינתיים תמשיך לכהן. בשטח זה אין הנשיא יכול לעשות דבר יותר ~~שליי~~עץ לסיעות.

אני מסכים עם דעתו של חבר הכנסת בר-יהודה, שנוכל למנוע ויכוח בכנסת על המכתב הזה, על-ידי זה שכולנו יחד נגיע להסכמה כללית, מה יהיה המצב בתקופת הבניים. אם לא נוכל להגיע לכלל הסכמה - חוששני שלא נוכל למנוע את הויכוח בכנסת, וזה מתוך טיבה פשוטה מאד: אינני יודע אם לא יבואו מכתבים נוספים מחר. ואנו יודעים שיש יועצים לנשיא ויש לוחצים עליו, ומי ידע מה ילד יום ומה יקרה בינתיים. בענין זה לדעתי הוצעו כמה הצעות טובות. אני אומר את דברי אלה ללא צל של קנטור ולפי הבנתנו אין כל ~~אמניעה~~ שגם חברי מפא"י יכולים לקבל הצעות אלו. ברור לכולנו שאין לנו ממשלה הנהנית מאמון הכנסת, אלא להיפך - היא אינה נהנית מאמון הכנסת. העובדה היא שאיננו יכולים לפטר אותה אפילו אם הרוב בכנסת הוא נגדה. איננו רוצים להשתיק את הפעולת האדמיניסטרטיבית של הממשלה - אבל אין זאת אומרת שהממשלה יכולה לפעול בכל השטחים, כשם שהיא פעלה קודם. על-כן אם הממשלה הזאת היתה זקוקה לאשור הכנסת בזמנים רגילים, עלינו לקבוע עתה אם ובאיזה דברים היא רשאית לפעול; אם היא זקוקה לאשור הכנסת לחתימתה על הסכמים בינלאומיים ועוד. אינני יודע גם אם ממשלה זרה תראה את הממשלה הזאת כשותף ממשי מאד במו"ט ואינני יודע אם מחר לא תהיה ממשלה אחרת, שתשנה את הדברים. אינני מדבר כעת מנקודת ראות שלי, אלא שלכם, ובכל מקרה צריכה הממשלה לקבל את אשור הכנסת וגם אליבא דדעתכם צריכה הממשלה לקבל את אשור הכנסת לחוזים בינלאומיים.

כל זמן שאין ממשלה קבועה, והממשלה שהתפטרה ממשיכה בפעולתה אתם חייבים להגיד מה ההבדל בין ממשלה זו לבין ממשלה אחרת. אם הדבר הזה מתקבל - אין לנו ויכוח במליאה, ואין לנו צורך לעסוק במכתב הנשיא. יכול להיות, שהנשיא צריך היה להטיל את הרכבת הממשלה על אחת משלו הסיעות או על סיעת הציונים הכלליים, אא צאל שהצעתם הביאה להתפטרות הממשלה, ורק לאחר זאת לומר שלא הצליחו להרכיב את הממשלה. אם לא נגיע להסדר - אין מנוס מלתת ביטוי לדעתנו מעל במת הכנסת.

מ. ארגוב: ברצוני להבדיל בין מכתב הנשיא כשלעצמו ובין הצעה לחוק המעבר, שמציעים חברי הכנסת רובין ובר-יהודה, ולבין שאלת פיזור הכנסת.

אתיחס קודם כל למכתב. סיעתנו הציעה לפני שבועיים בוועדת החוקה להחליט על יום הבחירות, לפני סיום חוק הבחירות (י. בר-יהודה: אם חוק המעבר? ולא - לא!) אמרנו, במכיוון שהחוק ידרוש עוד שלשה שבועות, נחליט על יום הבחירות, ועל ידי כך נאפשר למשרדים שונים הנוגעים בדבר, להתחיל בהכנותיהם. אשר למכתב עצמו, לצו הקונסטитуציוני שבדבר, אני יכול לכתוב ארבעה מאמרים וכולם יוכיחו לך שהנשיא פהג בסדק. קראתי את כל המאמרים שנכתבו על ענין זה ואני יכול להוכיח לך בדיוק את ההפך. אתה הצעת באספה המכוננת תיקון לחוק המעבר, והוא לא נתקבל, שכאשר הנשיא מטיל על חבר כנסת אחר להרכיב ממשלה ואין הוא מצליח בכך - עליו להטיל זאת על חבר כנסת שלישי (ח. רובין: הוא הטיל על הראשון). הנשיא פהג בסדר גמור. (י. בר-יהודה: הוא היה צריך לכתוב את זה. הוא היה צריך לכתוב: הסלתי את החובה הזו על זה וזה - ולא הצליח). ייתכן. על המכתב של הנשיא יכולות להיות מאה דעות, אך זה לא ישנה את העובדה הפוליטית היום, שאין אף מפלגה שתבוא לנשיא ותאמר: אני רוצה להרכיב ממשלה. אם תמצא מפלגה כזאת - אינני חושב שהוא יוכל לסרב. (י. כסה: לא...)

מ. ארגוב:

המכתב נכתב נכון.

אשר לענין חוק המעבר - באופן קונסטיטוציוני, לא אוכל להתנגד לכך, אם תביא מחר הצעת חוק מעבר. אבל, דומני, שחבריך התנגדו לקבל חוקים פחות רציניים מזה שאתה מציע כרגע והחזירו את ההצעה לממשלה - בשעה שהיא דנה רק בשאלה של התפטרות שר - וזה ענין פחות קונסטיטוציוני. ברצוני להזכירך, שהממשלה שלנו, לפני ששה או שמונה חדשים הגישה חוק על פיזור הכנסת בזמן כהונתה של הממשלה (פ. אילנית: בזמן המשבר הקודם) ויתכן, שהיינו מצביעים שהכנסת מתפזרת כעבור שבועיים ויש בחירות ואז איש לא היה מעורר שאלה. אבל אם אתה מציע כרגע שנקבע מה תפקידה של ממשלת מעבר - זוהי קונסטיטוציה שלמה, כי היום חבר הכנסת רובין אומר שאסור לממשלה לחתום על אמנות וחבר הכנסת מזור יאמר כי אסור לגייס בחורות וכו' וכו'. פירוש הדבר, כניסה לשאלה קונסטיטוציונית מכרעת. באופן פורמאלי לא אוכל להתנגד לכך שתכניס הצעה - אבל אני אחשוב שזה בלתי מועיל, בלתי נכון ובלתי צודק, שחוק יסודי, מכריע כמעט, יובא כיום, בשעה שבעוד ארבעה-חמשה חדשים תתקיימה בחירות. (י. בר-יהודה: האם בסמוך על נאמנותו של בן-גוריון?) אתה הצעת הצעות יסודיות, לא נכונות, לגבי עובדות. (י. בר-יהודה: תקרא את חוק המעבר!) קראתי את חוק המעבר. החוק אומר: הממשלה תמשיך בתפקידה. אין כל הגדרה מה נקרא תפקידים (ה. ברגר: בסעיף 12 יש הגדרה) אין שם שום הוראה המאפשרת לשר להביא חוקים לכנסת על דעת עצמו. הממשלה מביאה והכנסת סוברנית והיא יכולה להפיל כל הצעה. הכנסת רשאית, בזמן כהונתה, לבדוק כל אמנה ולבטל כל אמנה (י. בר-יהודה: כאשר מחליטים להעמיד סעיף בסדר היום של הכנסת - אין עושים כן).

אני מציע לקבוע את מכתב הנשיא כעובדה. בחוקה הבאה נדייק יותר ונקבע לנשיא חוקה טובה יותר. כיום זה ענין של הערכה ואני יכול לבחשוב שהוא נהג בסדר ומישהו אחר יכול לחשוב אחרת. הוא לא כתב שהכנסת מתפזרת - הוא רק קבע שאין לו אפשרות להטיל על מישהו אחר להרכיב את הממשלה, ואינו רואה כל מוצא אחר, אלא להחליט על בחירות - ועל פיזור הכנסת יכולה לכנסת בעצמה להחליט.

אשר לחוק המעבר - אני מציע שבענין זה תעסוק הכנסת הבאה. אני אומר, שכל זמן שהכנסת הזאת קיימת, יש לך אפשרות לבטל כל מה שיש לבטל, כי היא רבנית והיא יכולה לבטל של פעולה של הממשלה - פוליטית או אחרת (היו"ר י. הריץ: למעשה היא עושה כן) (י. בר-יהודה: אם כן - עליה להציע תקציב בכל שבוע) אם זה נראה מחוכם ופטריסטי בעיניך - תציע זאת. יקומו אנשים אחרים ויאמרו שאין להרוס את המדינה ויציעו תקציב לארבעה חדשים.

א.י. גרינברג: למכתבו של הנשיא יש שני צדדים - האחד פורמאלי אצאצא שהוא ענין בשביל יוריסטים. הצד השני הוא מעשי. אינני חושב שישנו מישהו המאמין, שלו היה הנשיא מטיל על מישהו אחר להטביע ממשלה, היה מצליח. חברי הכנסת בר-יהודה ורובין מציעים חוק מעבר מפורט על תפקידה של ממשלת מעבר. אני חושב שאין אפשרות לעשות זאת, אנו נמצאים במצב מיוחד ובתסבוכת והכנסת אשמה בכך. לכנסת ישנו שוט אחד נגד הממשלה - היא השתמשה בשוט זה - הבעת אי-אמון. הממשלה הזאת קיימת עתה בלי אמון הכנסת ועל כן היא נהנית אפילו מיותר זכויות מכל ממשלה אחרת. אין לכנסת הזאת כח להקים ממשלה אחרת והיא מנקשת מהממשלה הזאת להמשיך ביבתיים בתפקידה (י. בר-יהודה: היא אינה מבקשת) האם יש לך הצעה אחרת? אם היא נשארת, היא יכולה לעשות כל מה שהיא רוצה, אך אין אנו חייבים בג'ונגל והממשלה מביאה כל חוק לאישור הכנסת. אבל עובדה היא, שכל זמן שהממשלה הזאת יושבת, והכנסת עוד לא התפזרה, ועד אשר תהיינה בחירות לכנסת השניה - נצטרך לסבול מהממשלה הזאת. העצה היחידה היא, להקים ממשלה אחרת, שתהיה קפופה לכנסת. אנחנו מבינים בעצמנו שהממשלה הזאת יכולה לנהוג בשורירות (י. כסה: היא הציע חוק ודחו אותו). היא צריכה להבין את המצב ואינה צריכה להביא חוקים יסודיים, אלא רק את הדרוש בהתאם לזמן. אנו נתונים לממשלה זאת לשבת ולחסד והיא יכולה לעשות - ה כ ל! (י. כסה: אין זה נורא כל כך).

ה. ברגר:

קודם כל לגבי מכתב הנשיא: ובכן, נכון שהנשיא, לכל מסמך רשמי שלו, זקוק לחתימת אישור. אבל, כאשר הנשיא כותב מכתב לחבר כנסת מסויים ובמכתב זה הוא מטיל עליו להרכיב ממסלה - אין הוא זקוק לחתימת אישור (היו"ר י. הררי: על איזה מסמך היה צורך בחתימתו?) למכתב לבן-גוריון לא היתה נחוצה חתימת אישור. ברור, שכאשר הנשיא מטיל על חבר כנסת להקים ממסלה - אין הוא זקוק לחתימת אישור (י. כסה: מפני שאין אז ממסלה?) לא - יש ממסלה. אני מביע פה רק את דעתי. ברמה לי, שלדבר כזה, להטלת תפקיד של הרכבת הממשלה על חבר הכנסת - אין הנשיא זקוק לחתימה, קודם כל מפני שהוא יכול לעשות את זה גם בעל-פה ואז - בודאי שאינו זקוק לחתימה. כל פעולה אחרת - אין הוא יכול לעשות בעל-פה והוא זקוק בשבילה לחתימה. לגבי המכתב שלו לבן-גוריון - ברור שאין הוא זקוק לחתימה, והמכתב שלו ליו"ר הכנסת, זהו המסך טבעי למכתב שלו לבן-גוריון. הוא הטיל עליו להרכיב ממסלה ועכשיו הוא בא ומודיע לכנסת הראשונה ובזה סיים את תפקידו ותעשה הכנסת אשר תעשה לגבי העניין. כל המאמרים היורדיים, והאחרים הם מאמרים פוליטיים שאני מאוד מחשיב אותם, אבל כמאמרים פוליטיים אין להם כל קשר לחוק.

אשר לאחרות הקולקטיבית - לא נאמר בשום מקום כי אחריות קולקטיבית של הממשלה פירושה שכל החלטות ממשלה צריכות להתקבל פה אחד. אין שום כלל כזה. (י. בר-יהודה: אחריות קולקטיבית יש בממשלה, רק כאשר היא מכהנת) בין שהיא מכהנת עם אמון הכנסת ובין שהיא ממשיכה לקיים את תפקידיה, אין כלל האומר שאחריות קולקטיבית פירושה קבלת החלטות פה-אחד. אם אתה בא לטעון בשם אחריות קולקטיבית - אתה יכול להפנות את הטענה הזאת רק לשר הבא לכנסת ומצביע שם בגד החלטה של הממשלה, שנתקבלה ברוב דעות. אינך יכול לבוא בטענה כזאת על הממשלה עצמה. לפני שהתפטרה - הביאה את החלטותיה, לפעמים פה אחד ולפעמים על יסוד החלטת רוב - וגם עכשיו היא עושה את זה.

לגבי הצעת חבר הכנסת בר-יהודה על חוק המעבר - הכנסת סוברנית והיא יכולה להפיל כל פעולה של הממשלה (א.ה. גרינברג: הממשלה יכולה גם לא לשמוע). הממשלה אינה יכולה לא לשמוע. אם הממשלה תציע איזו פעולה והכנסת תחליט ברוב דעות שאסור לו לעשות את הפעולה הזאת - היא לא תעשה אותה. הדבר שאינני מקבל הוא: אל תעשה לעצמך את החיים קלים יותר מדי. תעשה את זה בקמעונות ולא בסיטונות. תעשה את זה על כל פעולה של הממשלה. אל תקבע את זה עכשיו בחוק מפני שכל המדינה נהרסת. יכול להיות שבעוד 20 שנה, כאשר תשאלה המהפכנית שתעמוד לפני תהיה אם חנוך האמנים צריך להיות 8 או 9 שנים - נקבע את העניין הזה. אבל לא בתקופה זאת, שאתה כל כך הרבה מדבר עליה ואני כל כך הרבה מדבר עליה. (י. בר-יהודה: אני אציע לא אחרי המעשה, אלא לפני המעשה). זהו הדבר שאני מבקש מכם: אל תקלו על עצמכם יותר מדי את המלאכה הזאת של באמנות למדינה והתפתחות המדינה.

ש. פרסיץ:

השאלה עומדת לפנינו אינה שאלה אם הנשיא עשה מעשה טוב או אם יושב ראש הכנסת עשה שרות טוב או שרות רוב. השאלה היא פשוטה מאוד: אם יכולות היו להתעורר בצבורנו בעיות, אם נשיא המדינה או נשיא הכנסת, אם הממשלה שהתפטרה, פועלים בהתאם לחוק או אינם פועלים בהתאם לחוק. עצם השאלה הזו היא חמורה מאוד בשל כל מדינה, ושבעתים חמורה למדינה צעירה כמונו, שעד הנה מפלסת את דרכה וקובעת אותה. על כן, דומני שאם נחפוץ להיות כנים למען זאת ולראות את המצב החמור כמות שהוא, ולא נחפוץ לטהר ולא נחפוץ לנהוג בקלות ראש - נצטרך לראות שהמצב הנוצר הוא ללא תקדים. הממשלה שהביעו לה אי-אמון מכהנת הלאה - הממשלה שנפלה בפעם השנייה, בהצבעה שניה, ממשיכה שלא בהתאם לחוק המעבר בכהונתה ובפעולתה. כוונתי ודברי הם ברורים עד מאוד. אנו מבררים עתה אם יש לגולל את הפרשה בכנסת או לא. היתה הצעה לא לגולל את העניין בכנסת, אלא לתקן בחדרי חדרים מצב ללא נשוא, מצב קשה, ונשמעו הצעות אלו ואלו. אני שואלת: מדוע לא נקבל הצעה פשוטה והגיונית להכניס עתה תיקון בחוק המעבר, אשר יקבע: (א) מה מותר ומה אסור לעשות; ו(ב) למה לא נעשה דבר שישקוט את הציבור? מדוע לא נאמר בפירוש: יום הבחירות יתקיים בשעה זו וזו? דברנו על כך - אבל לא עשינו זאת. יש לתקן את הדבר הזה, מפני שיש מרבנים בציבור שמצב כלתי חוקי זה ימשך זמן ארוך מדי, ואתם תסכימו אתי שמצב זה עלול להרוס את מעמד המדינה לא פחות מההצעות המרחיקות לכת.

ש. פרסיץ:

על כן, יש לעשות שני דברים פשוטים מאוד:
(א) לקבוע בימים הקרובים בזאת את יום הבחירות
(ב) להבטיח את קיום היום הזה ואם צריך למען
זה אפילו לבטל כמה ישיבות של הכנסת כדי לתת אפשרות לוועדת החוקה לשבת
ולסיים את עבודתה ולהביא את חוק הבחירות לכנסת.
(ג) בינתיים להטיל גם על ועדת החוקה להביא
תיקון הקובע מה מותר ומה אסור לממשלה זאת לעשות בימים אלה.

אם שלשת הדברים האלה ייעשו - נצא מהמבוכה הזו
ונוכל להיות בטוחים בכך שהדברים יסתדרו.

היו"ר י. הררי: ראשית כל, לדעתי אין זה מעניין את ועדת הכנסת
מה שנכתב במאמרים אלה. אני סובר שמאמרו של
רוזנטל בטול כל בסיס כי הוא טוען שמכיוון שהממשלה לא התפטרה הכל בלתי
חוקי. אני אומר, שטספיק שראש הממשלה התפטר, וכל הממשלה אחריו, מכיוון
שהממשלה אינה יכולה להמשיך בלי אחד מחבריה.

בענין החתימה לאותו מסמך - ענין זה נתון
לפירושים. לדעתי, כל זמן שמדובר על מסמך של נשיא המדינה, הדורש חתימה -
הכוונה היא שמסמך המחייב את המדינה כלפי חוץ ולא על מכתב ששלח לחברי
הכנסת. לדעתי, כל הבעיה הזאת אינה מעניינת אותנו כרגע. מה שאולי נכון,
אם כי אני חושב שאין זה מעניינה של ועדת הכנסת, היא העובדה שלפי עניות
דעתי, הנשיא לא טל את תפקידו, כי הוא היה צריך להטיל על חבר אחד להרכיב
את הממשלה, ואם הוא לא הצליח להטיל זאת על חבר שני. ובענינים כאלה אין
גם לנחש עתידות, מפני שלא ידועות האפשרויות של חבר כנסת, לאחר שהטילו
עליו את התפקיד. זה יכול להיות חבר מפלגת ראש הממשלה או ממפלגה אחרת וכאן
יכול להיות דבר שאין לנחשו מראש. תפקידו של הנשיא אינו להחליט אם יכולים
או לא יכולים להרכיב ממשלה, אלא להחליט על מי להטיל והוא צריך להחליט
אם הוא יכול להרכיב את הממשלה או לא. אין זה תפקידו של הנשיא לנחש מראש.
תפקידו מוגבל והסיעות צריכות ליעץ לו על מי להטיל ועל מי לא להטיל.
לדעתי היתה פה השהייה מוזרה שבמשך זמן רב לא הטילו על איש, ובזאת נתבשרה
הכנסת שהטילו על דוד בן-גוריון, אלא בתור חבר כנסת, ולא בתור ראש הממשלה,
והיתה חליפת המכתבים הזו.

בהזדמנות זו ברצוני לומר, שאינני יודע מדוע
סבורים שלממשלה יש תענוג, לאחר שהפילו אותה, לנהל את המדינה, בשעה
שכל אחד יכול להפיל את הצעותיה. ואני משתומם מדוע הסיעות שהתאחדו כדי
להפיל את הממשלה אינן מתאחדות כדי לעשות ממשלת מעבר שתעביר את הבחירות.
הן היו יכולות להתאחד ולהגיע לתכנית טפניסטר עד לאחר הבחירות. ואינו כבד
כל מיני קומבינציות כאלה וביחוד בנוגע לממשלת מעבר, ואינני יודע מדוע
אינם עושים זאת.

לדעתי, הבעיה העומדת בפנינו היא, מה לעשות
עם האגדת ששלח הנשיא לכנסת. בבעיה זו, לדעתי ישנה שאלה אחת, אם לפי החוק
שלנו יכול בכלל נשיא המדינה לפנות לכנסת או לא. בכל חוק ניהוגים לכתוב
דבר זה. באמריקה למשל קבוע שתקופות ידועות פונה הנשיא באגרת הקונגרס,
על מצב המדינה, והדבר הוא לושא לויכוח, מטש כמו נאום הכתב של המלך
באנגליה. בצרפת, למשל, היחלוקות שלפיהן היה הנשיא יכול לפנות לפרלמנט
והיו חוקות שאמרו עליו פניה כזו. אני כשלעצמי מאוד בעד זה, שלפי החוקה
שלנו לא יהיה לנשיא כל קשר עם הכנסת - הוא לא יכול להופיע בה ולא יוכל
לכתוב אליה, ולכן לא היה צריך לכתוב את האגרת הזאת. אם תהיינה בחירות,
זה משום שהכנסת החליטה על כך ולא משום שהנשיא הציע זאת. יש לנשיא דרכים
רבות כדי להופיע והוא יכול לפרסם מודעה שבה הוא יודיע כי הטיל על חבר
אחד להרכיב ממשלה - אך אינו יכול להופיע או לכתוב על כך לכנסת. אם אני
יוצא מתוך הנחה שלא צריך היה לכתוב לכנסת, ואני רוצה בחוקה העתידה שלנו
לסנוע ויכוחים בכנסת על פעולות הנשיא, ועל מכתביו אם הוא כותב או אינו
כותב - משום שזה יוריד את דרגת הנשיא לדרגה הנמוכה ביותר. אנחנו מוכרחים
להשאיר את הנשיא במצב של סמל עליון מעל לכנסת. לכן, הדרך היחידה היא
להתעלם מן המכתב הזה ולא להתווכח עליו, משום שלא היה צריך לכתוב ליו"ר.
והמסקנה צריכה להיות שאין ויכוח בכנסת. הכנסת אינה אינסטנציה לסנקציה
וצנזורה על פעולותיו של הנשיא ואין היא מחויבת להשיא עצות לכנסת. אין

י. הררי:

הנשיא חייב להשמע להוראות הכנסת וזהו הניגוד היחיד שיש בין הממשלה ובין הנשיא - הוא היחיד שאינו עומד בכלל לויכוח של הבעת אמון או אי-אמון מצד הכנסת.

הצעתי היא פשוטה מאוד: לאחר שוועדת הכנסת תברר את כל השאלות - רוב המתכחים גדמה לי מחליט להסיר את הענין מסדר יום.

ד. בר-רב-האי: אני מסכים לדבריו האחרונים של חבר הכנסת הררי, המציע לא לנהל ויכוח על מכתב הנשיא, אם כי מהך המחשבה שלי הוא שונה במקצת משלו.

לאורך הויכוח נשמעו כאן כמה דברים הטעונים בירור הרבה יותר יסודי ושאי-אפשר לעבור עליהם לסדר היום. חושבני, שכולנו עושים טעות גדולה שאנו מכניסים את חוקת המעבר לויכוח הזה. חוקת המעבר שלנו נוצרה אד-הוק למעבר בין מועצת המעצמה הזמנית והממשלה הזמנית לכנסת הראשונה והממשלה הראשונית (י. בר-יהודה: יש חוק מעבר לכנסת הראשונה ואחר-כך יש חוק מעבר שני).

אם תשימו לב ליתר המעיפים, תראו, שמדובר כאילו על חלל ריק שבו ימלא נשיא המדינה על אחד מחברי הכנסת להרכיב ממשלה, ואחר-כך, כיצד הממשלה פועלת, והמעיף האחרון דן במצב של התפטרות הממשלה והבעת אי-אמון וכאן ישנה הוראה, שהממשלה המתפטרת ממשיכה לכהן, כל זמן שאין ממשלה אחרת (י. בר-י: לא כתוב כן!) אלא מה כתוב שם? (י. בר-י: כתוב, שהממשלה שהתפטרה ממשיך למלא תפקידים מסויימים). (פ. רנזון: כל תפקיד - אין כל הבדל בין לכהן ולמלא תפקידים). מתוך הנסיון שלנו בתברר, שאין בחוק המעבר שלנו שום הוראה ברורה בקשר למצב שנוצר. מה יש עתה? הנשיא יכול להציע, הנשיא יכול להטיל על אחד מחברי הכנסת להרכיב ממשלה, אבל הוא יכול להגיע למסקנה, לפי דעתי, שאין שום סיכוי לעשות את זה. מה שיקול לדעתו של הנשיא מסוץ לויכוח של ניהול במכתבו של הנשיא אין כל הוראה - הוא רק מסביר לאיזה מסקנות הוא הגיע. ואין זה נכון, כפי שאמר חבר הכנסת רובין, שהוא נותן לכנסת הוראות להתפזר. הנשיא הגיע למסקנה מסויימת ושהו שיקול לדעתו וזוהי זכותו והוא טטביר את זאת לכנסת.

אני מבין את העצבנות של אחדים מחברי הכנסת בקשר לויכוח המשפטי שהתנהל מעל דפי העתונות, אבל אינני שותף לעצבנות זאת. השאלה אינה משפטית, אלא פוליטית ואני מוכן להגיב על מאמר זה או על מאמר אחר, והעתונות יכולה להזמין לעצמה מאמרים במידה שהם רצויים לה. על חבר כנסת אינם משפיעים מאמרים בעתונות.

על חברת הכנסת פרסיץ לשקול את דבריה, כאשר היא מדברת. היא אומרת: נוצר מצב בלתי חוקי, אי שקט שולט בצבור ועוד. אני גם כן חלק מהצבור ואני גם כן נפגש אותו. הצבור שקט מאוד ויודע היטב שני דברים: שהייתה בחירות ושיש ממשלה בארץ. אני הייתי מזהיר מאוד מפני דבור על הלך רוח כזה שאין ממשלה, (ש. פרסיץ: לא אמרתי שאין ממשלה - אמרתי שיש ממשלה שאין בה אמון).

מענין מאוד שחבר הכנסת בן-עמי אמר שיקול להמצא מישהו שיבדוק את המצב המשפטי שנוצר במוסדות משפטיים, שהם יקבעו אם הנשיא פעל נכון או לא נכון. אינני יודע אפוא נגיע בצורה זאת של הנהלת המדינה. חבר הכנסת בר-יהודה רואה לפניו ממשלה מוגבלת בזכויותיה. עלינו לקבוע לעצמנו יסוד אחד: מה זאת ממשלת מעבר? אין זה סטאטוס חוקי מסויים - זה מצב מיוחד, הממשלה יודעת שהיא אינה ממשלה "אלא-לונג"; הממשלה יודעת שממשך תקופה מסויימת, שלשה-ארבעה חדשים, צריכה לבוא יציבות בעניינים והיא פועלת בהתאם לכך. טבעה של ממשלת מעבר הוא כזה שהיא אינה מנסה לקבוע דברים שאין בהם הכרח ושהם יכולים לחייב את המדינה לזמן ארוך. היא נמנעת מלעשות דברים כאלה. אם נגביל את סמכויותיה של הממשלה - היא לא תוכל לפעול בתנאים של היום ואין אפשרות להציע דבר כזה. הייתי יכול להבין הצעה כזאת, לו היו אומרים שהכנסת מתפטרת ומשאירים ממשלה בלי כנסת - נשאר חלל חץ והיא רשאית לעשות את כל העולה על רוחה. ההנחה שלכם היא, שהכנסת תשב על יום לפני הבחירות, ואם ישנה הנחה כזאת - מה הצורך להגביל את הממשלה? הרי אתם יכולים לעלות בכל רגע על

ד. בר-רב-האי:

אני גם חולק על כך שהממשלה הביאה לכנסת תקציב של ארבעה חדשים. אבל היא עשתה את זאת ולא רק מבליט עד כמה שממשלה הזאת מרגישה שהיא קיימת רק לתקופה של ארבעה חדשים, ולכן אין צורך להוסיף לה עוד כבלים.

אשר להצעת חברת הכנסת פרסיץ וחבר הכנסת בר-יהודה, לקבוע את יום הבחירות - אין כל חילוקי דעות על כך. אנו הצענו זאת בחוקת החוקה, אך בדיונים שם, מציעים הצעות שונות, המעכבות את הדיון בחוקת הבחירות. נוסף לזאת, בסדר יומה של ועדת החוקה ישנו ענין חוק המעבר, ואינני יודע מדוע יש לקשור זאת לדיון על מכתב הנשיא.

פ. רוזן - זר המשפטים: אני מוכן לדחות את הנאום שלי לישיבה הבאה, ואסתפק היום בשתי הערות. נאמר כאן על ידי אחד מחברי הוועדה, שהנשיא כנראה פעל לפי עצת משהו. ברצוני לומר, שהמכתב של הנשיא לא נשלח לפי הצעתי או לפי הצעתו של משרד המשפטים. אני שלחתי לנשיא מכתב באותו יום ראשון, שמכתבו של הנשיא נתקבל כנראה אצל יו"ר הכנסת, ולא ידעתי על מכתב זה. יחד עם זאת, אני בדעה - ועל זה הייתי צריך להרחיב את הדבור - שבסוף הדברים - קצת יותר מאוחד או יותר מוקדם, הנשיא צריך היה לבוא לידי אותה מסקנה, שאין מוצא מן המבוי הסתום. אם כי דעתי הפרטית היא, כי מבחינה משפטית היה קוטר אילו התמיד בנסיונותיו להרכיב ממשלה, כי חוק המעבר אומר, שהממשלה שהתפטרה או שהכנסת הביעה לה אי-אמון, ממשיכה במילוי תפקידיה עד הכון ממשלה חדשה לפי הוראות חוק זה, בכל הפלפול שנתפרסם, ישנה נקודה אחת שיש לה קצת אחיזה, והיא, שהמשך מילוי תפקידיה של ממשלה צריך להיות מלווה על ידי נסיונות להרכיב ממשלה, ולא לפי בחירות כי אם לפי הוראות חוק זה, כי חוק זה מדבר בסעיף (9) רק על הטלת תפקיד.

אבל אין זה מקרה שאדם קוראם לעתים כה קרובות בעתונות על חלק שקוראים "קונסטיטושונל דאדלוק". זה קורה גם במדינות אחרות, מפני שטבע הקונסטיטוציה הוא כזה שחלק מן הסעיפים מקנה זכויות ולא סמכויות, ואין לפעמים מי שירצה להשתמש בזכויות אלה. אם לא נמצא אדם שירצה להרכיב ממשלה, מתהווה - לא רק אצלנו, כי אם גם בעולם כולו אצל - מבוי סתום תחוקתי קונסטיטוציוני ואפשר לאפשר את הדאדלוק האלה רק על-ידי פיזור הפרלמנט ובחירות. התקלה האמיתית היא בזה שאין אנו יכולים לערוך בחירות במהרה.

אנחנו הצענו לכנסת בנובמבר חוק האומר שאם תשיא מוצא, שכל מאמציו אינם מצליחים, הוא יכול להחליט על פזור הכנסת. (סעיף 2 של החוק הנמצא בידיכם). זהו המוצא שישנו בכל הקונסטיטוציות האחרות בשעה שמתהווה "דאדלוק" כזה. אבל, אילו קבלנו אפילו את החוק הזה, לא היה לנו מוצא אחר, מפני שדרוש לנו חוק הבחירות בזמן הקרוב.

דבר מענין הוא, שמראה לנו מחקר שעשינו במשרד המשפטים - לא תמצאו חוקה בעולם הקובעת מה הן סמכויותיה של ממשלה במצב התפטרות. אין הוראה מפורשת בענין זה בשום חוקה, והכל תלוי בנוהג ובשכל הישר וב"קומן-סנס". אם תרצו לקבוע זאת בחוק המעבר, אומר לכם רק דבר אחד: אני יכול רק להשיא לכם עצה - אך אין זה הוגן לכבול את ידיה של ממשלה, בשעה שלא מאפשרים לאיש מן השרים להתפטר ממנה, אם הוא חושב שאינו יכול למלא את התפקידים שהוטלו עליו מאז. ברור שצריכות להיות הוראות מעבר והן יכולות להיות בחוקת הבחירות או בחוקת מעבר מיוחדת.

י. שפרינצק - יו"ר הכנסת: אני מבקש לסיים את הדיון בשאלה זו עוד השבוע.

מ ח ל י ט י ח

לקיים ישיבות ביום ב' בשעה 11.00
ביום ג' בשעה 8.30
ביום ד' בשעה 8.00